

Vesa Heikkinen

Masentunut hahmo komediassa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Medianomi (AMK)

Elokuva ja televisio

Opinnäytetyö

13.5.2014

Tekijä(t) Otsikko	Vesa Heikkinen Masentunut hahmo komediassa
Sivumäärä Aika	23 sivua + 0 liitettä 13.5.2014
Tutkinto	Medianomi (AMK)
Koulutusohjelma	Elokuva ja televisio
Suuntautumisvaihtoehto	Käsikirjoittaminen
Ohjaaja(t)	TaM, käsikirjoittamisen tuntiohjaaja, Antero Arjatsalo
<p>Tämä opinnäytetyö tutkii depression ja komedian yhdistämistä. Tarkemmin, masentuneen hahmon kirjoittamista koomiseen viitekehykseen. Tutkimus analysoi depressiosta kärsivän hahmon kirjoittamiseen liittyviä ongelmakohtia ja mahdollisuuksia. Esimerkkisarjojen ja elokuvien avulla pyritään tuomaan esille näitä mahdollisuuksia ja keinoja.</p> <p>Ensimmäisessä osassa määritellään termit ”masennus” sekä lyhyesti ”komedia”, jotta lukija voi sen jälkeen saada mahdollisimman paljon irti itse tutkimuksesta ja esimerkeistä. Masennuksen teoriaan ja oireisiin paneudutaan, jotta lukija ymmärtää yhteyden arkitodellisuuden ja fiktion välittämän esimerkin välillä. Tutkimuksen seuraavassa osassa käydään läpi viisi esimerkkitapausta, jotka ovat joko tv-sarjoja, elokuvia tai kohtauksia elokuvista. Viimeisessä, soveltavammassa osiossa, käsitellään erilaisia keinoja, joita kirjoittaja voi ottaa käyttöönsä luodessaan masentunutta hahmoa.</p> <p>Tämän tutkimuksen myötä käyvätkin ilmi depression eri ulottuvuudet komedian käytössä. Ratkaisuja tarjotaan haasteisiin, joita passiivisen ja sisäänpäin kääntyneen hahmon kirjoittaminen voi tarjota. Lisäksi soveltavassa osassa sekä esimerkkitapauksissa, käsitellään sitä, miten depressio tuodaan esiin sen kuitenkään peittämättä hahmon omaa luonnetta. Lopulta käydään läpi masennuksen ymmärtämisen suhdetta sille nauramiseen.</p>	
Avainsanat	depressio, komedia, televisio, elokuva, käsikirjoittaminen

Author(s) Title	Vesa Heikkinen A depressed character in comedy
Number of Pages Date	23 pages + 0 appendices 13 May 2014
Degree	Bachelor of Arts
Degree Programme	Film and Television
Specialisation option	Screenwriting
Instructor(s)	Antero Arjatsalo, M.A., Lecturer in screenwriting
<p>This thesis studies the marriage between depression and comedy. More accurately, writing a depressive character in a comedic context. The study analyzes the problems and possibilities that arise in writing a character that is suffering from depression. Methods and possibilities are brought to light via analysis of several examples of film and series.</p> <p>In the first part, the terms 'depression' and 'comedy' are made clear in order for the reader to be able to better utilize the contents of this study and the examples. The theory of depression and its symptoms are analysed so the reader will understand the reality and the fictional sides of depression. In the next part, five different movie or tv-serie-examples are put under the magnifying glass. In the final chapter, the different methods of writing a functional depressed character, are thoroughly examined.</p> <p>This study will reveal the different dimensions that depression has to offer for comedy. Solutions are offered in how to make a inwards-focused and passive character a dynamic one. Also discussed in the third part, as well as in the examples, are the means to exposing a character's depression without it blocking out the true nature of the character. Finally the study examines the relationship between understanding depression and making fun of it.</p>	
Keywords	depression, comedy, television, film, screenwriting

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Depressio	3
2.1	Yleistä	3
2.2	Teoriat	4
2.3	Panokset	4
3	Komedia	5
4	Esimerkkielokuvat ja tv-sarjat, ja näiden masentuneet päähenkilöt	6
4.1	It's kind of a funny story	6
4.2	Elämää Philadelphiassa. (It's always sunny in Philadelphia) kausi 9 jakso 1 "The Gang Broke Dee"	7
4.3	Talladega Nights -- The Ballad of Ricky Bobby: sairaalakohtaus	9
4.4	Ghost Town	10
4.5	Unelmien Pelikirja (Silver Linings Playbook)	12
5	Masentunut hahmo	14
5.1	Hahmon oma luonne vs. depression oireet	14
5.1.1	Tarpeeksi vihaa	15
5.1.2	Sattumat	16
5.1.3	Tuskan pakeneminen	16
5.1.4	Ystävät ja tuttavat	17
5.2	Depressiotilan jatkuvuus	17
5.3	Sankarin matka ja paranemistarina	18
6	Lopuksi	19
	Teososa	21
	Lähteet	21

1 Johdanto

Masennus eli depressio on yksi läntisen maailman vitsauksia, joka koskettaa hyvin suurta määrää ihmisiä. Minulle ja monelle muulle aihe on tuttu henkilökohtaisen kokemuksen kautta. Moni on päässyt seuraamaan vierestä jonkun heille läheisen ihmisen taistelua depression kanssa.

Huomaan miettiväni, etten ole nähnyt montaa elokuvaa tai sarjaa, jossa olisi depressoitunut hahmo. Muutamia hyviä elokuvia aiheesta on tehty, mutta suhteessa masennuksen saaman tilaan viikkolehden otsikoissa ja synkissä tilastoissa television tai elokuvateatterissa ei juuri näe masennusta näe. Tämä ei ole yllättävää sinänsä: aihe on ankea, masentuneet ihmiset eivät ole parasta seuraa, ja jos tv-sarjan on tarkoitus viihdyttää tai saada katsoja unohtamaan omat murheensa, on depressiosta kärsivä hahmo siihen tuskin paras ratkaisu.

Näistä syistä huolimatta, tai ehkä juuri niiden takia, halusin tehdä opinnäytetyöni taiteellisenä osana tilannekomedian, jonka päähenkilö sairastaa masennusta. Niin vakava ja synkkä kuin depressoituneen tila voi olla, ajattelin siitä varmasti löytyvän myös jotain hauskaa. Olen itse sellaisten tabuja kumartamattomien tv-sarjojen ystävä kuin *South Park* ja *It's Always Sunny In Philadelphia*, joten olen myös sitä mieltä, että masennukselle voi ja kuuluu nauraa. Sanotaan, että nauru on parasta lääkettä. En usko, että niin on, mutta olen varma nauramisen voittavan itkemisen milloin tahansa.

Tässä opinnäytetyössä lähden tutkimaan ja purkamaan masentuneiden hahmojen, erityisesti päähenkilöiden, ominaisuuksia. Pyrin selvittämään, mitä keinoja tekijät ovat käyttäneet luodessaan depressoituneen hahmon ja millä keinoin he ovat saaneet hahmon toimimaan. Taudin, jonka merkittävimpiä piirteitä on passiivisuus ja sisäänpäin kääntyneisyys, kuvauksessa on ymmärrettävästi haasteita, joita kirjoittajan täytyy ratkaista, mikäli mielii tehdä katsomiskokemuksesta yleisölle muutakin kuin vain informatiivista tai alakuloista. Tällöin kirjoittajan täytyy yleensä venyttää faktan ja fiktion rajoja saadakseen hahmon toimimaan tavalla, joka vie tarinaa eteenpäin.

Tarkasteltuani esimerkkielokuvia ja tv-sarjoja siirryn soveltavaan osiaan, jossa käyn läpi keinoja, joita olen itse käyttänyt opinnäytetyöni taiteellista osaa tehdessä. Pohdin masentuneen hahmon passiivisuuden kääntämistä draamalliseksi toiminnaksi tavalla,

joka on paitsi uskottava, myös kiinnostava. Pyrin selittämään kattavasti keinojen funktion sekä niiden käytön, jotta lukija osaa mahdollisesti omissa projekteissaan soveltaa oppimaansa. Tämä on myös opinnäytetyön yleissivistävä osuus, joka toimii tietopakettina aiheesta.

Käyn aluksi läpi hieman yleiskuvausta masennuksesta ja sen yleisimmistä oireista. Käsittelen nopeasti myös hieman teorioita masennuksen biologian takana. Tarkoituksena on määritellä depressio tavalla, jolla lukija voi syvällisemmin ymmärtää sitä sekä toimia avaimena myöhemmälle lukukokemukselle. Lisäksi määrittelen myös komedian, sillä se on opinnäytetyön ymmärtämisen kannalta tärkeä.

Tämän opinnäytetyön osalta en kuitenkaan pyri takertumaan depression viralliseen diagnoosiin vaan pikemminkin sen ilmentymiseen käsikirjoituksessa sekä sitä sairastavan hahmon toiminnassa. Koska depression perimmäisestä syntymekanismista on vain teorioita ja sen aiheuttamat oireet pääosin vaihtelevat tapauksen mukaan, ei ole mielekästä arvioida fiktiivisen hahmon sairauden todennäköisyyttä. Sen sijaan pyrin analysoimaan eri komedioiden päähenkilöitä, joiden koen näiden toiminnan perusteella sijoittuvan depression laajan oirekirjon alle. Lopuksi pyrin käsittelemään eettisiä kysymyksiä, joita voi liittyä depressoituneelle hahmolle nauramiseen, kuten mille tahansa vakavalle sairaudelle nauramiselle. Viimeisenä pohdin depression hyödyntämistä komediassa hieman laajemmalla skaalalla.

Tämän kaiken tuloksena on toivottavasti lukukokemus, joka paitsi avartaa lukijansa mieltä, mutta myös antaa tälle innostuksen nähdä uudenlaisen hahmotyyppin kirjoittamisen mahdollisuuksia ja haasteita.

2 Depressio

2.1 Yleistä

Masennus eli depressio on yksi nopeimmin yleistyviä sairauksia länsimaaisessa maailmassa. Sitä tavataan niin miehellä ja naisilla kuin lapsilla ja eläkeläisilläkin. Suomessa depressio on yleisin sairauslomaan johtava diagnoosi (Wikipedia 2014a).

Wikipedia kuvailee depressiota seuraavasti:

Masennus eli depressio on mielialahäiriöiden (ICD-10 F3) ryhmään kuuluva psykiatrinen sairaus. Sitä luonnehtii koettu ja usein muillekin nähtävissä oleva apeuden, melankolian, alavireisyyden ja toivottomuuden tila. Masennus usein häiritsee sosiaalista kanssakäymistä ja alentaa elämänlaatua. Masennukseen liittyy monesti myös erilaisia somaattisia oireita, kuten kipua, fyysistä voimattomuutta ja unettomuutta. Masennukseen liittyy usein myös itsetuhoisuus tai itsetuhoiset ajatukset. Masennusta ei pidä kuitenkaan sekoittaa suruun eli elämän traagisia tapahtumia seuraavaan ei-patologiseen reaktioon. (Wikipedia 2014a.)

Toisin kuin muita yhteiskunnallemme tyypillisiä sairauksia, depressiota on vaikeampi tunnistaa. Kuten muissa mielenterveyden häiriöissä, ongelmallista on diagnosoida jotain, mikä usein perustuu vain potilaan subjektiiviseen arvioon omasta tilastaan. Depressiota on myös vaikea mitata, eikä tähän mennessä ole kehitetty muuta tapaa diagnosoida, ja siten hoitaa, depressiota kuin potilaan haastattelu. Se juuri tekee depression haasteelliseksi, sillä sen aiheuttamat oireet usein vaikuttavat depression kärsijän tapaan kokea maailma ja kykyyn arvioida omaa tilannettaan objektiivisesti. Huomattakoon, että käytän tämän opinnäytteen sisällä termiä sairaus yksinkertaisuuden vuoksi, vaikka on olemassa teorioita, ettei depressio ole varsinaisesti sairaus vaan elimistön häiriintynyt puolustusreaktio.

Jotta lukija saisi käsityksen depression oireiden monimuotoisuudesta, listaan tähän alle yleisimpiä oireita: suru, ahdistus, tyhjyyden tunne, toivottomuus, huolestuneisuus, avuttomuus, arvottomuuden tuntu, syyllisyys, ärtyneisyys, loukkaantuminen helposti pienistä asioista, levottomuus, ruokahalun katoaminen, ylensyönti, keskittymisvaikeudet, muistihäiriöt, vaikeus tehdä päätöksiä, unettomuus, unisuus, yleinen väsymys, energiattomuus, erilaiset kiputilat, ruoansulatuksen häiriöt, kykenemättömyys kokea nautintoa, kiinnostuksen ja innostuksen puute, turhautuminen, ylikorostunut reagoiminen tor-

jutuksi tulemiseen, selittämättömiä vaivoja kuten päänsäryt ja selkäkiput, itsetuhoiset ajatukset, itsemurha. (Wikipedia 2014a; Käypä Hoito 2014; NIMH 2014.)

2.2 Teoriat

Depression synnystä ja vaikutusmekanismeista on monia teorioita, vaikka mitään ei ole toistaiseksi osoitettu varmasti paikkaansa pitäväksi. Suosituin teoria depression synnystä on ns. serotoniiniteoria. Teorian mukaan serotoniini-nimisen välittäjäaineen määrän lasku aivoissa aiheuttaa signaalien heikomman kulkeutumisen ja siten mielialan laskun ja sitä myötä depression. (Gustavson 2004, 29 - 26.) Kuitenkin nykyään teoria on kyseenalaistettu useaan kertaan. Ihmisillä voi olla vähän tai paljon serotoniinia ja heillä ei silti välttämättä ole masennusta. Serotoniinin takaisinottoon perustuvat, serotonergiset, masennuslääkkeet kuitenkin toimivat ja tutkimuksissa on löydetty näiden ja muiden masennuslääkkeiden aiheuttavan neurogeneesiä eli kannustavan aivoja uusitumaan. (The Guardian 2010; Wikipedia 2014b.)

Hiljalleen on alettu ymmärtämään depression olevan huomattavasti monisyisempi tila. Voidaan hyvällä syyllä sanoa depression olevan yhteiskunnan sairaus, sillä depressio on yleisimmin diagnosoitu vauraissa teollisuusmaissa. Vaikka depression alhaisempi esiintyvyys kehitysmaissa saattaa liittyä diagnostiikan puutteisiin, on vähemmän kehittyneissä maissa depressiota yleensä huomattavasti vähemmän. Joidenkin alkuperäiskansojen, kuten Uuden Guinean Kaluli-heimon keskuudessa depressiota ei esiinny juuri ollenkaan. Lisäksi on alettu ymmärtämään sosiaalisten suhteitten ja syrjäytymisen merkitys depression synnyssä ja hoitamisessa. (Gotlib & Hammen 2009.) Lisäksi depressio ja sen yhteydessä havaittu tulehdus on onnistuttu yhdistämään moneen modernin yhteiskunnan kansantautiin, kuten mm. metaboliseen syndroomaan, sydän- ja verisuonitauteihin ja astmaan (Slavich & Irwin 2014.)

2.3 Panokset

Masennuksesta on mahdollista parantua, ja siihen on nykyään saatavilla erilaisia hoitoja ja lääkkeitä, jotka toimivat useimmille, vaikkei kukaan tiedä miksi. Lääkehoidon ja terapian yhteistyöllä on mahdollista saada masennus aisoihin, parantaa potilaan elämänlaatua ja jopa estää uusien depressioepisodien kokeminen. (Tamminen - 2001, Tontti - 2008.) Silti depressiota ei tule väheksyä ja sen hoito on syytä ottaa tosissaan

niin yksilön, terveydenhoitoalan ammattilaisen kuin yhteiskunnan tasolta. Panokset masennuksessa ovat aika kovat.

Itsemurha on se, mihin depressio pahimmillaan päättyy. Todennäköisyydet vaihtelevat, eikä niitä voi ehkä varmuudella koskaan mitata, mutta selkeästi hoito ja sen laatu vaikuttavat itsemurhia ehkäisevästi (Isometsä, Henriksson, Aro, Heikkinen, Kuoppasalmi & Lönnqvist 1994). En usko itsemurhan olevan valinta vaan eräänlainen organismin selviytymiskeinojen pettämisen aiheuttama reaktio jatkuvaan tuskaan, jonka loppua ei ole näkyvässä, kuten David L. Conroy, 1991, teoksessaan *Out of The Nightmare - Recovery from Depression and Suicidal Pain* esittää. Onkin mieletöntä, mutta toisaalta hyvin inhimmillisesti ymmärrettävä kieltämisen tapa, ajatella ihmisen voivan itse päättää sillä tavalla kohtalostaan: se on kuin istuisi sidottuna alasti tuoliin inkvisiittorin kidutuskammiossa ja sanoisi ”en tunnusta vaikka tekisit mitä!”. Jokaisella on katkeamispisteensä, siksi toimiva hoito ja asioihin puuttuminen ajoissa on yhteiskunnan ja yksilön kannalta ensiarvoisen tärkeää.

3 Komedial

Koska koomisuus on se konteksti, jossa opinnäytetyöni aihetta, masentunutta hahmoa käsitellään, lienee paikallaan lyhyesti määritellä komedia. Aristoteles yksinkertaistaa teoksessaan *Runousoppi*, komedian seuraavalla tavalla:

Tämä on myös komedian ja tragedian välinen ero: edellinen pyrkii esittämään ihmiset parempina kuin he todellisuudessa ovat, jälkimmäinen huonompina. (Aristoteles, 1967)

Tämä on tyypillinen ja usein paikkaansa pitävä määre. Henkilöhahmot, jotka kuvaavat meitä katsojia, täytyy esittää vähempinä kuin todellisuudessa olemme, jotta voimme tuntea mielihyvää nähdessämme heidän lankeavan oman luonteensa aiheuttamiin kurimuksiin. Koemme heidän kärsimyksensä oikeudenmukaisena.

Edellisestä seuraa se, että masentuneelle hahmolle nauraminen voi aiheuttaa syyllisyyttä, sillä sitä voi olla vaikea mieltää tämän luonteen heikkoudesta johtuvaksi. Parempi määrittely löytyy Yrjö Hosiasluoman toimittamasta hakuteoksesta *Kirjallisuuden Sanakirja*, joka tiivistää oivallisesti huumorin näin:

Kyky tajuta huvittavat asiat; leikinlasku; (sydämellinen) leikkisyys. Alkuun latinan sanan *humor* tarkoitti kehon nesteiden tilaa, jonka katsottiin määräävän ihmisen mielenlaadun. Esteettisenä ilmenemismuotona huumorilla tarkoitetaan vallitsevaa mielialaa tai luonteen laatua, jonka pohjalta koomisiin ilmiöihin suhtaudutaan, ei pilkaten vaan suvaitsevaisesti. Huumorin keinoin on luotavissa vapautunut tunnelma esittämällä nurinkuriset, ristiriitaiset, jopa mielettömät asiat koomisina mutta samalla hyväksytään ne olennaiseksi osaksi ihmiselämää. (Hosiasluoma, 2003.)

4 Esimerkkielokuvat ja tv-sarjat, ja näiden masentuneet päähenkilöt

4.1 It's kind of a funny story

It's Kind of a Funny Story (tästä lähin ”*IKFS*”) on vuonna 2010 ensi-iltansa saanut elokuva, joka perustuu Ned Vizzinin 2006 valmistuneeseen saman nimiseen novelliin. Elokevassa päähenkilö, itsemurhaa pohtiva Craig Gilner, yrittää hakea pika-apua ongelmiinsa, mutta päätyykin viiden päivän hoitojaksolle sairaalan psykiatriselle osastolle. Osastolla Craig tutustuu muihin mielenterveytensä kanssa kamppaileviin potilaisiin ja aloittaa toipumisprosessin masennuksestaan.

Teini-ikäinen Craig on masentunut ja haaveilee itsemurhasta. Hänen perheensä on suhteellisen normaali, eikä hänen depressionsa ole traumaperäistä, vaan on modernin elämäntyylin ja urapaineiden tuoman stressin aiheuttamaa. Craig edustaa hyvin selkeästi depression passivoivaa ja sisäänpäin kääntävää voimaa. Hän ei saa sanaa suustaan tai mumisee, antaa muiden ihmisten kävellä ylitseen, ei katso silmiin, on epävarma, epäröi jatkuvasti ja muutenkin katsoo passiivisesti sivusta elämän virratessa ohitse.

Craigin kaltaisen päähenkilön kirjoittamisessa nousee esiin ongelma tämän passiivisuudesta: miten luoda mielenkiintoinen päähenkilö, jolla on tavoite, jos päähenkilön on tarkoitus kärsiä depressiosta. Depression yksi määrittävimpiä piirteitä on alakulo, passiivisuus ja vitalisuuden puute. *IKFS*:ssa tämä on ratkaisu, Craigin itse toteuttaman alkusysäyksen jälkeen (avun hakeminen), sijoittamalla hänen ympärilleen hahmoja, jotka käyttävät hyväkseen hänen alistuvaisuuttaan: Craig päätyy osastolle lääkärin mielen oikusta. Hänen elämäänsä osastolla määrittelevät selkeä päiväaikataulu ja vanhemmat potilaat, jotka kiinnostuvat nuoresta tulokkaasta. Vasta lopussa, alkaessaan

toipumisprosessin ja ryhtyessään aktiivisemmin ajamaan omia päämääriään, tulee hänestä aktiivinen toimija.

Huolimatta päähenkilöä ohajalevista tapahtumista ja sivuhahmoista Craigin ongelmallisuus, kuten on monen depressiota potevan hahmon kohdalla, on tylsyys. Surkean, huonoryhtisen, sisäänpäin kääntyneen ja passiivisen päähenkilön edesottamuksia on tylsä seurata. Kyse ei ole sympatian puutteesta, sillä varmasti moni katsoja voi samaisua Craigin tilaan. Ongelmallista on nimenomaan päähenkilön lipuminen virran mukana tapahtumasta toiseen. Jopa elokuvan loppupuolella, kun Craig alkaa löytää omaa tahdon suuntaansa, näyttelijän tulkitsema depression mukanaan tuoma passiivisuus on raskasta katsottavaa.

Elokuva repii huumoria muiden ihmisten suhteesta Craigin henkilökohtaiseen kokemukseen. Nuori mies ei osaa artikuloida, mikä on vialla, ja saa tällä tavoin monen aikuisen ja terveydenhuoltohenkilökunnan ylimielisyyden ja välinpitämättömyyden puhkeamaan kukkaansa. Ehkäpä elokuvan oivaltavinta komediallista antia ovat yhteentörmäykset Craigin todellisuuden ja ihmisten oletusten kanssa. Sääli, että turhan suuri osa näistä kohtauksista tapahtuu päähenkilön päässä, jolloin, vaikka tilanteiden hauskuus välittyy hetken, sen yhteys todellisuuteen katoaa, mikä vetää maton vitsin alta. Huumori kadottaa voimansa, mikäli se ei perustu skenaarioon, joka voi olla olemassa. Muutoin elokuva luottaa osastolla olevien potilaiden omituisuudelle nauramiseen sekä Zach Galifianakin sivuhahmon luomaan komiikkaan.

4.2 Elämää Philadelphiassa. (It's always sunny in Philadelphia) kausi 9 jakso 1 "The Gang Broke Dee"

Elämää Philadelphiassa (2005-) on tilannekomedia, joka keskittyy viiden itsekeskeisen ja huonosti yhteiskuntaan sopeutuneen ystävyksen yrityksiin vastata elämän haasteisiin. Jaksot alkavat yleensä toverusten omistamasta Paddy's Pub -nimisestä baarista ja kiertyvät jonkun heidän yhdessä kehittelemänsä suunnitelman ympärille. Tässä kyseisessä jaksossa "jengin" ainoa naisjäsen "Sweet" Dee Reynolds on porukan muiden jäsenten ja oman elämänsä surkeuden myötä vajonnut vakavaan masennustilaan. Jengin muut jäsenet päättävät auttaa Deetä nousemaan masennuksestaan, sillä eivät muuten saa iloa tämän pilkkaamisesta. Jakson aikana jengi sysää Dee:n stand-up lavoille toteuttamaan unelmiaan, sillä luovuttuaan täysin toivosta Dee ei enää kärsi häntä aiemmin piinanneesta esiintymiskammasta. Äkillisen menestyksen siivittäjä Dee toi-

puu pikaisesti ja alkaa taas uskoa tulevaisuuteen (ja pelätä esiintymistä). Lopussa käy ilmi hänen ystäviensä lavastaneen koko homman julmana vitsinä saadakseen Deen pois masentuneesta tilastaan ja voidakseen lyödä hänet entistä kovemmin maahan. Suunnitelma onnistuu ja Dee saa hänelle tyypillisen raivokohtauksen muiden nauraessa ja skoolatessa samppanjaa Deen epäonnelle.

Jakso "*The Gang Broke Dee*" edustaa depression käsittelyssä hervotonta äärilaitaa. Mikään ei ole pyhää ja kaikelle saa nauraa, mikä on tunnusomaista sarjan jokaiselle jaksolle. Tässäkin esimerkissä täysin passivoitunutta depressiivistä päähenkilöä ei aluksi ohjaile hänen oma tahtotilansa (jollei tupakointi ja makaaminen ole sitä) vaan muiden hahmojen yllytys ja suoranainen painostus. Tilastaan johtuen Dee alistuu painostuksen edessä ja on pian tietämättään mukana ystäviensä juonessa. Kuten useimmissa tapauksissa, tässäkin depressio esitellään alussa ja jätetään sitten sivummalle. Jotta päähenkilö saataisiin tekemään edes jotain, depressio jää ikään kuin mausteeksi, vähän kuin vaikkapa alkoholismi, joka on mukana kaikessa mitä henkilöhahmo tekee, muttei muodostu esteeksi hänen toiminnalleen. Tämä on tarvittava liennytyks depression totuudelle, jotta komediaan ja draamaan saataisiin tarvittavaa dynamiikkaa ja toimintaa.

Deen depressio esitellään jakson alussa lyhyesti: hän polttaa, rönnöttää huonoryhtisesti baarituolilla ja syö kakkua, jonka on löytänyt roskiksesta. Hänen masennustilansa tulee pala palalta esille muiden hahmojen pilkatessa häntä, ja kun he lopulta tajuavat, miksi Dee ei vastaa pilkkaan ja tuntuu halveksivan itseään jopa tovereitaan enemmän, on diagnoosi valmis. Tämän jälkeen depressio näyttäytyy Deen epäsiisteydessä ja itsetunnossa: hän on siivoton, haisee ja röyhtäilee laahustaessaan ympäriinsä. Alentuneesta itsetunnostaan johtuen hän on valmis harrastamaan seksiä miltei kenen kanssa tahansa. Härskistä ja kärjistetystä huumorista huolimatta mielestäni sarja osuu tässä tapauksessa nappiin kuvaillessaan depressoituneen ihmisen tyypillisiä piirteitä. Mielenkiintoiseksi tämän lähestymistavan tekee se, ettei Dee:n depressiota kyseenalaisteta missään vaiheessa. Jaksossa ei ole ainuttakaan kohtaa, tilanteen toteamisen jälkeen, jonka aikana yksikään hahmoista, tai sarja ylipäättään metatasolla, suhtautuisi väheksyen Deen sairauteen. Deen osakseen saama julma pilkka ei liity masennukseen itsessään vaan heikkouteen, jonka hänen ystävänsä havaitsevat. Hän saisi saman kohtelun, oli sitten kyseessä flunssa, murtunut jalka tai AIDS.

4.3 Talladega Nights -- The Ballad of Ricky Bobby: sairaalakohtaus

2006 valmistunut amerikkalainen komediaelokuva kertoo Nascar-kuski Ricky Bobbyn noususta, tuhosta, kasvusta ihmisenä ja paluusta mestariksi. Elokuvan huumori on varsin absurdia, ja se pyrkii nauramaan lähinnä edustamiensa stereotyyppisten hahmojen liioitellulle typeryydelle. Usein komediallinen anti saa voimansa tilanteista, joissa on vastakkain kohtuullinen, järkevä, katsojan näkökulmasta tilannetta tarkkaileva ja kohtauksen rajoissa suhteellisen normaalisti toimiva hahmo ja toinen henkilö, jonka käsitys asioiden todellisesta tilasta on täysin ristiriidassa totuuden kanssa.

Samalla mallilla operoi ns. sairaalakohtaus, jossa onnettomuudestaan toipuva päähenkilö Ricky Bobby kuvittelee olevansa halvaantunut, vaikkei ole. Syy, miksi otin tämän kohtauksen mukaan opinnäytetyöhöni, on sen sisältämässä hienoissa oivalluksissa siitä, miten toivonsa menettänyt ja oman tuskansa ympärille kiertynyt, itseään säälivä henkilö menettää kaiken kontaktinsa todellisuuteen. Hyvin samantapainen ilmiö on havaittavissa masennuksessa.

Kohtauksessa päähenkilö Rickyn kaksi ystävää on tullut tapaamaan häntä sairaalaan. He ovat kuulleet edellisessä kohtauksessa lääkäriltä, ettei hän ole halvaantunut, vaikka luuleekin niin. Kohtauksessa Rickyn toverit yrittävät saada tämän ymmärtämään, ettei hän ole oikeasti halvaantunut vaan kuvittelee vain asian. Itsesääliinsä käpertynyt Ricky, joka on jo tehnyt suunnitelmia voidakseen elää vyötäröstä alaspäin halvaantuneena, saa ylimitoitettun raivokohtauksen kuvitellessaan ystäviensä pilkkaavan häntä. Tilanne eskaloituu, ja itsetuhoiselle Rickylle itselleenkin käy ilmi totuus hänen lyötyään pihvi-veitsen jalkaansa.

Kohtauksen merkitys on siinä tavassa, miten tuodaan esiin masentuneen hahmon omien kuvitelmiensa ja todellisuuden välinen ristiriita. Ricky on tehnyt kärsimyksensä, omasta uhriudestaan, itselleen identiteetin, ja sen uhkaaminen aiheuttaa hänessä narstiset piirteet saavan raivokohtauksen. Depressoituneelle tyypillisesti nimenomaan päähenkilön kykenemättömyys, suoranainen haluttomuus, nähdä totuus, joka on huomattavasti valoisampi kuin hänen itse kuvittelemansa, on tuotu esille toimivalla ja hysterisen hausalla tavalla.

Tämä kohtaus ja *It's always sunny in Philadelphia*:n jakso "The gang broke Dee" edustavat kummatkin koulukuntaa, jossa depressiosta itsestään tehdään hauskaa korosta-

malla masentuneessa hahmossa niitä puolia, jotka ovat tunnistettavia, tosia - ja siten hauskoja. Nimenomaan ominaisuuksien kärjistäminen tuo ne näkyväksi, asettaa ne tarkastelun alle ja siten luo mahdollisuuden löytää yhtäläisyyksiä oikean maailman ja fiktion välillä. Ei tarvitse olla itse läpikäynyt vakavaa masennustilaa osataksaan löytää yhtäläisyyksiä Dee Reynoldsin tai Ricky Bobbyn toiminnassa ja yleisessä tajunnassamme olevasta masentuneen ihmisen stereotypiasta.

4.4 Ghost Town

Ghost Town on vuonna 2008 ensi-iltansa saanut draamakomedia, jossa Ricky Gervaisin esittämä hammaslääkäri Bertram Pincus alkaa nähdä kuolleita oltuaan hetken kuolleen nukuksen aikana. Kuolleet alkavat vaivaamaan ihmisiä vihaavaa Bertramia pyynnöillään ja Bertram tekeekin parhaansa unohtaakseen ylikuonnollisen kykynsä sekä sen mukanaan tuomat lieveilmiöt. Kuolleet eivät kuitenkaan jätä päähenkilöä rauhaan ja tämä päätyy tekemään diilin Frank-nimisen kalmon kanssa: jos Bertram auttaa Frankia saamaan leskensä eroamaan nykyisestä poikaystävästään, Frank häätää muut kuolleet pois Bertramin niskoilta. Suunnitelma ei kuitenkaan etene täydellisesti, ja Bertram rakastuu Frankin leskeen, eivätkä kuolleetkaan jätä häntä rauhaan. Lopulta Bertram löytää itse rauhan ryhtymällä toteuttamaan kuolleiden viimeisiä toiveita, jotta nämä voisivat viimein poistua maan päältä.

Bertram ei elokuvan maailman sisällä varsinaisesti kärsi depressiosta. Syy, miksi valitsin tämän elokuvan mukaan, johtuu niistä käytösmalleista ja oireista, joita hänen toiminnassaan esiintyy. Ihmisten välttely ja suoranainen vihaaminen on yksi niitä tapoja, miten depressio vaikuttaa ihmisen sosiaalisiin suhteisiin. Bertram edustaa tätä aspektia mallikkaasti: Hän ei ole kiinnostunut muista ihmisistä, koska olettaa, ettei muilla ihmisillä ole hänelle mitään tarjottavaa. Hän välttelee muita ihmisiä, koska kokee näiden halut ja tunteet vaatimuksina, joihin hän ei kykene vastaamaan. Bertramin onneton sosiaalinen elämä edustaa hyvin sitä tilannetta, mihin depressiosta kärsivä ihminen helposti ajautuu. Hän eristäytyy muista ihmisistä ja eristäytymisensä myötä hänen mukavuusalueensa kapenee, ja tämä yhdessä muiden ihmisten aiheuttaman ahdistuksen (ja lisääntyneen vieraantuneisuuden) myötä ajaa häntä yhä kauemmas muista ihmisistä. Tästä kierteestä ovat lopputuloksena heikentyneet sosiaaliset taidot, ja Bertram onkin muiden ihmisten seurassa varsinainen kummajainen.

Bertram on myös hyvin kätttyisä ja ikään kuin koko ajan pinna kireällä. Molemmat ovat tyypillisiä depression oireita. Elokuvasa tämä näkyy päähenkilön jatkuvana tiuskimisenä ja tarpeettomana kuittailuna muille ihmisille. Hänen kärsivällisyytensä on miltei olematon, ja hänen kykynsä sopeutua muutoksiin keho. Bertram edustaa sellaista vähemmän elokuvissa ja televisiossa nähtyä masennuksen ilmenemismuotoa, missä depressoituneen hahmon tyypillisimpiä ominaisuuksia eivät olekaan alakulo ja passiivisuus vaan neuroottisuus ja jatkuva agitaation rajalla kiikkuva hermostuneisuus.

Otin *Ghost Townin* esimerkiksi myös siksi, että elokuvassa esiintyvä yliluonnollisuus on tyypillistä elokuvissa, joissa pyritään käsittelemään masennusta. On kuin jotain niin murskaavaa ja niin vaikeasti rajattavaa olisi helpompi käsitellä tuomalla mukaan aiheita, jotka ovat liian fantastisia todellisuuteen. Voi myös olla, että depressiota käsittelevissä komedioissa usein on elementtejä sci-fistä tai fantasiasta, sillä masennuksen todellisuus saattaa olla sitä kokemattomalle katsojalle yhtä fantastista kuin elävät kuolleet tai rinnakkaisuniversumit. Näin vähemmän epäuskottava (depressio) voidaan myydä katsojalle vielä epäuskottavamman (kuolleiden henget) rinnalla. Depressiota kokemattomalle voi olla myös vaikea ymmärtää sairauden todellista luonnetta ja täten sitä sairastavan hahmon toimintaa. Näissä tapauksissa voi olla helpompaa, hahmon motiivien ymmärtämisen kannalta, kirjoittaa tarinaan yliluonnollisia esteitä tai vaikuttimia, ikäänkuin toimimaan metaforina depression vaikutusmekanismeille.

Ghost Townissa näitä, ainoastaan masentuneen päässä riehuvia mekanismeja, edustavat kuolleet. Kukaan muu ei kykene näkemään heitä, mutta Bertram-parka joutuu kuuntelemaan heidän vaatimuksiaan koko ajan. Idea on itseasiassa varsin nerokas: kaikilla meillä on ääni päässämme, joka on välillä negatiivinen, välillä positiivinen ja joka vaikuttaa käytökseemme. Depressoituneella Bertramilla sama ääni on useimmiten hyvin häiritsevä, hän ei kykene pakenemaan sitä mitenkään ja se on tehdä hänet hulluksi. Hänen tilaansa ymmärtämättömien hahmojen silmissä Bertramin toiminta näyttää hyvinkin outona ja totuuden tietävän katsojan silmissä (jolla on elävien kuolleiden mahdollistaman metaforan ansiosta salainen ikkuna Bertramin ylikierroksilla käyviin aivoihin) hauskana.

Kuten useimmissa depressiota käsittelevissä komedioissa, Bertramin elämänlaadun parantuminen alkaa siitä kun hän hyväksyy tilansa. Hänen ryhtyessään auttamaan kuolleita, näistä tulee Bertramin ja katsojan silmissä oikeita ihmisiä haluineen. Bertram kohtaa pelkojaan ja saa kuolleita auttamalla helpotuksen oman pään sisäisen äänensä

kanssa kamppailemiseen. Elokuvan sanoma ja ehdotus paranemiselle tuntuu olevan kytköksissä ihmisen sosiaalisuuteen ja toisten huomioimiseen.

4.5 Unelmien Pelikirja (Silver Linings Playbook)

Unelmien Pelikirja on 2012 levitykseen tullut amerikkalainen romanttinen draamako-media. Elokuvassa päähenkilö Patrick ”Pat” Solatano Jr. vapautuu mielisairaalasta, jonne hänet on tuomittu kahdeksaksi kuukaudeksi yllätettyään vaimonsa ja tämän rakastajan itse teosta, ja pahoinpideltyään kilpailijansa henkijieveriin. Pat muuttaa asumaan vanhempiensa luokse ja pyrkii muuttamaan itsensä ihmisen, jotta saisi vaimonsa Nikkin takaisin. Patin muutosprosessia ja välejä muihin ihmisiin hiertää hänen pakonomainen takertumisensa menneisyyteen sekä hänen kaksisuuntainen mielialahäiriönsä. Matkalla Pat tutustuu toiseen naiseen, Tiffanyyn, lopulta rakastuu tähän ja oppii päästämään menneestä irti.

Heti alkuun mieleenpainuvinta *Unelmien Pelikirjassa* on Patin seksikäs depressio. Toisin kuin edellisten esimerkkien itseensä kätkeyvät depressiopotilaat, Patin kaksisuuntainen mielialahäiriö tekee hänestä ilahduttavan toimeliaan ja arvaamattoman hahmon. Pidän Patia esimerkkinä depressoituneesta hahmosta, sillä kaikki hänen näkyvät oireensa ovat mahdollisia myös masennuksessa eikä hänen kaksisuuntaista mielialahäiriönsä suurimmilla erityispiirteillä (vaihteleva depressio ja mania) juurikaan herkutella. Pat on oikeastaan koko ajan kiihtynyt, arvaamaton, obsessoitunut vaimostaan, huonolla tuulella ja sosiaalisesti kömpelö.

Kuten jokaisessa aiemmin mainitussa esimerkissä, myös tässä päähenkilön matka kohti parempaa elämänlaatua ja lopulta paranemisprosessia alkaa ongelman hyväksymisellä: Pat ottaa lääkkeensä. Erona useimpiin muihin depression oireista kärsiviin hahmoihin Pat ei pyri välttelemään kipukohtiaan vaan liikkuu aktiivisesti kohti päämääriä, joiden uskoo ratkaisevan hänen ongelmansa. Tilastaan johtuen hän kuitenkin etsii ratkaisua väärästä paikasta ja ymmärtää tämän vasta elokuvan loppumetreillä.

Unelmien Pelikirjassa hauskuus tulee suoraan Patin toiminnasta, joka on paikoin absurdiudessaan ratkiriemukasta. Silti hänen sairaudelleen ei naureta, vaan Patin hahmon huvittavuus juontuu hänestä itsestään. Aloittaessaan syömään lääkitystä hänen muu oireilunsa lievenee, mutta jäljelle jää hänen itsepäinen takertumisensa ex-vaimoonsa, minkä yli hänen täytyy päästä. No, kyllä hänen sairaudelleen vähän naure-

taan ja niin pitääkin. On välistä hulttoman hauskaa seurata Patin, hänen äitinsä ja neuroottisen isänsä yhteenottoja. Sitten taas muistaa, että elokuvan asioilla on totuus-pohja ja uskottavasti rakennetut hahmot saavat pohtimaan millaista helvettiä heidän kengissään oleminen voisi olla. *Unelmien Pelikirja* onkin rohkein ja realistisin depressio-ta jollain tavalla käsittelevistä elokuvista. Se on aidosti kipeä: Pat ei hallitse käytöstään sairautensa takia ja se vaikuttaa heikentää hänen elämänlaatuun hyvinkin paljon. Hän on menettänyt vaimonsa, työnsä, mielenterveytensä ja melkein vapautensa sen seurauksena. Silti en kokenut omantunnon pistosta nauraessani hänen toiminnalleen. Ehkä se johtuu tavasta jolla elokuva käsittelee aihetta, että jotkut asiat ovat kauheita, mutta ne ovat osa elämää ja niiden olemassaoloa ei voi kuin hyväksyä.

Elokuva on erityinen myös siinä, ettei sen päähenkilö ole ainoa mielenterveytensä kanssa painiskeleva henkilöhahmo. Usein tv-sarjoissa ja elokuvissa on yksi depressiosta kärsivä hahmo, mutta *Unelmien Pelikirja* nokittaa tällä saralla kokonaisella katraalilla enemmän tai vähemmän epätasapainoisia hahmoja: Patin väkivaltainen isä, Solotano Sr., kärsii voimakkaasta ahdistuksesta ja pakko-oireista, Patin sairaalakavri Danny on maaninen ja Patin tanssipartneri – tuleva tyttöystävä, Tiffany, on itsetuhoinen ja masentunut aviomiehensä kuoltua. Elokuvassa on kohtausta, jossa Tiffany ja Pat löytävät yhteisen sävelen keskustellessaan ruokapöydässä, isännän ja emännän harmiksi, erilaisten mielialaa tasaavien tai parantavien lääkkeiden vaikutuksista. Kohtausta ei ole täynnä jargonia, jota lääkekieltä tuntematon ei voisi ymmärtää, mutta mielenkiintoista on pystyykö ns. tavallinen katsoja yhtään samaistumaan ja löytämään huumoria Patin ja Tiffanyn kokemusten vaihdosta.

Lisähuomautuksena mainittakoon, että *Unelmien Pelikirja* hämärtää rajoja ns. normaaliin ihmisten ja psykiatrisista sairauksista kärsivien välillä. Jos Patilla ei mene hyvin, niin ei ole elokuvan täysin auvoista monellakaan elokuvan hahmoista vaan kaikilla on omat ongelmansa. Joillakin ne vain vaativat lääkitystä ja lähestymiskiellon. Tässä palataan elokuvan hienoimpaan elementtiin: se asettaa kaikki ihmiset samalle viivalle eikä typistää mielenterveyden häiriöstä kärsiviä hahmoja vain sairautensa oireiden summaksi. Itse asiassa hetkittäin elokuvan kaksi psyykkisesti sairainta henkilöä ovat samaan aikaan myös rehellisempiä ja ymmärtäväisempiä kuin heitä ympäröivät terveeksi luokitellut ihmiset. Patin suurin vihollinen on hänen oma jääräpäisyytensä ja haluttomuutensa hyväksyä totuutta, eikä suinkaan hänen sairautensa.

5 Masentunut hahmo

5.1 Hahmon oma luonne vs. depression oireet

Koska kyseessä on kuvallinen media, on päämääränä aina pyrkiä näyttämään asioita hahmoista, kertomisen sijaan. Syd Fieldin (1979, 5) mukaan toiminta määrittelee hahmon, joten hahmon luonnetta tulisi pikemminkin valottaa toiminnan avulla, kuin esimerkiksi dialogissa. Tämä on vaivatonta, jos kyseessä on hahmo, jonka katsoja näkee olevan ensin iloinen, sitten sairastuvan masennukseen ja olevan alkuloinen. Katsoja ymmärtää hahmon olevan elämäkatsomukseltaan positiivinen, jonkun tämän aiemmin tekemän asian perusteella ja osaa, yleistietämyksensä pohjalta erottaa, mikä osa hahmon toiminnasta on masennuksen oireilua. Tässä on mielestäni kaksi tärkeää ja ehkä jopa hieman hankalaa kohtaa: hahmon luonteen erottaminen oireista ja luonteen kuvaaminen toiminnalla, kun toiminta on muuttunut tai vähentynyt oireiden myötä.

Tilanteesta tulee haastavampi jos katsoja tutustuu hahmoon vasta kun tämä on depressoitunut. Tällöin, ilman aiempaa referenssiä, on mahdoton eritellä mikä on sairauden oireilua ja mikä hahmon omaa luonnetta. Oman opinnäytetyöni taiteellisessa osassa ratkaisin tämän siten, että sijoittelin päähenkilön asuntoon roskien ja paskan sekaan tavaroita, jotka kertovat muinoin olleesta aktiivisesta elämäntavasta. Näin katsoja voi näistä vinkeistä päätellä jotain päähenkilön menneisyydestä, vaikka tämän toiminnan syistä ei voikaan nykyhetkessä olla varma. Esimerkiksi päähenkilön yksiön nurkassa lojuu pölyttynyt kitara. Jos joku toinen hahmo ottaa sen käteensä ja koskettaa sen kieliä, hän kuulee (kuten katsojakin), että se on epävireessä. Näin hahmon luonteesta ja menneestä ajasta käy lisää ilmi.

Toki voidaan olettaa katsojan käyttävän yleistietouttaan ja ihmistuntemustaan ymmärtääkseen, että päähenkilön halu maata kotona liittyy enemmänkin tämän depression kuin todelliseen luonteeseen. Mutta entä jos asia ei olekaan niin mustavalkoinen? Kaikilla meistä on heikkouksia ja luonteenpiirteitä, joiden toivoisimme olevan toisenlaisia. Jos masentunut hahmo on esimerkiksi laiska ja tykkää maata sängyssä, voi olla mahdotonta erottaa tätä sairauden oireista. Tässä vaiheessa paljon vastuuta jää näyttelijälle ja ohjaajalle tuoda esiin henkilön sisällä kamppailevat ristiriidat. Jos hahmo ei ole laiska, eikä tahtoisi jäädä sänkyyn, mutta ei depressionsa myötä jaksa, halua tai uskalla lähteä ulos kotoaan niin se täytyy tuoda esille hienovaraisilla vihjeillä.

Sängyssä makaaminen on kliseinen esimerkki ja moni varmasti tulkitsee sen ilman selityksiä suoraan oireeksi, mutta käytän sitä tässä selvyuden vuoksi ja ilmaistakseni, kuinka asia ei ole itsestään selvä. Näyttelijällä ja ohjaajalla on monia tapoja tuoda näitä ristiriitoja ja hahmon todellista tahdon suuntaa esille, mutta käsikirjoittajan näkökulmasta tilanteessa olisi seuraavat vaihtoehdot: Ilmaista hahmon epäröinti ja ristiriita kulu- neen ajan kautta eli saatuaan tarjouksen lähteä ulos kävelylle, hahmo voisi kieltäytyä, mutta tulla lopulta toisiin ajatuksiin saatuaan hetken olla yksin tai ajatella asiaa. Tilan- teessa voisi myös näyttää hahmon ahdistuksen kun tämä on lähtenyt kodistaan ulos ensimmäistä kertaa viikkoon, mikä antaisi lisävihjeitä syistä joiden takia tämä alunperin epäröi.

Kuten olen aiemmin maininnut, depressio passivoi. Tällöin tilanteita kertoa toiminnalla hahmon luonteesta tulee vähemmän. Passiivista hahmoa on myös tylsä seurata, enkä ainakaan itse koe haluavani samaistua sellaiseen. Kun kyse on fiktiosta, niin on mah- dollista ottaa vapauksia hahmon oireiden suhteen. Lisäksi depression eri alalajeja on erilaisia ja useimmilla se vaikuttaa hieman eri tavoin. Siispä mahdollisuuksia saada näennäisesti passiivinen henkilö toimimaan, on yllättävänkin paljon. Seuraavassa esit- telen muutamia esimerkkejä keinoista:

5.1.1 Tarpeeksi vihaa

On olemassa masennuksen tyyppi nimeltä agitoitunut depressio. Siitä huolimatta kiuk- ku, vihantunteet, katkeruus ja huono impulssikontrolli ovat tyypillisiä masentuneilla. *Unelmien pelikirja* on tästä hyvä esimerkki. Henkilöstä voi tehdä hyvinkin vihaisen ja saada tämä toimimaan silkasta kostonhimosta tai tarpeesta purkaa omaa tuskaansa muihin. Välillisesti vihaa voi käyttää myös siten, että laittaa hahmon tekemään jotain harkitsematonta, jonka välilliset seuraukset ovat niin suuret, että ne pakottavat hahmon toimimaan suojellakseen itseään tai muita. Esimerkiksi hahmo voi päätyä lyömään häi- rikköä baarissa kasvoihin, päätyä siitä oikeuteen ja lopulta pelkäämään itsensä ja lä- heistensä puolesta, saatuaan tietää häirikön etsivän heitä kavereidensa kanssa. Lopul- ta hahmo joutuu tekemään asioita suojellakseen itseään ja läheisiään uhalta, joka ylit- tää tämän tarpeen maata sängyssä ja sääliä itseään. Toinen esimerkki voisi olla vihai- sen hahmon päätyminen jalkapallohuliganismin maailmaan, huomattuaan adrenaliinin poistavan tuskan, ainakin hetkeksi.

5.1.2 Sattumat

Depressoitunut hahmo voi sattuman ja oman luonteensa yhdistelmän kautta tilanteeseen, jonka panokset ylittävät hänen tarpeensa maata sängyssä. Kannattaa muistaa, ettei kyseisen masentuneen hahmon tarve maata sängyssä ole voimakkaampi kuin nälkä tai itsesäilytysvaisto. Kuten elokuvassa *It's Kind of A Funny Story*, päähenkilö päätyy osastolla lääkärin oikusta. Masentunut, mutta pohjimmiltaan ihmisrakas ja vastuuntuntoinen, hahmo voi esimerkiksi sattua ensimmäisenä kolaripaikalle, päätyä auttamaan uhria ja tuntea myöhemmin vastuuta auttaa tätä jatkossakin, jos uhri nyt vaikka on katkonut molemmat jalkansa. Tai hahmo voi tuntea myötätuntoa, nähdä oman yksinäisyytensä ruokakassia yksin jouluna kotiin ronttaavassa vanhuksessa ja päätyä auttamaan tätä saadakseen osin myötätunnosta, mutta osin koska se auttaa häntä pakenemaan omaa tuskaansa. Tästä lisää alla.

5.1.3 Tuskan pakeneminen

Masennus on tuskallista. On olemassa magneettikuvia depressiopotilaista, joilla on poikkeuksetta samat aivojen alueet aktivoituneet kuin ihmisillä, jotka tuntevat fyysistä kipua. Siksi masentunut ihminen tekee mitä vain paetakseen tuskaansa. Usein pako-keino on sitä houkuttelevampi, mitä nopeampaa kivun lievitystä se tarjoaa. Tämä on oma henkilökohtainen suosikkimetodini pistää muuten passiiviseen hahmoon vähän vauhtia. Ghost Townin päähenkilö Bertram Pincus toimii oivallisena esimerkkinä tästä juostessaan kirjaimellisesti pakoon kuolleita ja depressiotaan. Tuskaahan nyt voi paeta mihin vain, ja tämän voi helposti yhdistää melkein mihin vain muista esittelemistäni keinoista. Lisäksi toiminta voi olla eettisesti kannatettavaa tai tuomittavaa.

On aivan yhtä uskottavaa kirjoittaa masentunut hahmo pitämään naapurin yksinäiselle eläkeläiselle seuraa jouluaattona kuin metsästäämään huumeita kaupungin ainoasta auki olevasta yökerhosta samana iltana. Tuskaa voi paeta urheiluun, toisten ihmisten auttamiseen, päihteisiin, väkivaltaan, seksiin, obsessioihin, melkein mihin vain. Uskotavuudesta toteaisin sen verran, että vaikka onkin epäilemättä mielenkiintoista laittaa masentunut hahmo pakenemaan tuskaansa uuden kielen opetteluun tai muuhun rakentavaan, on huomattavasti uskottavampaa pistää kyseinen hahmo tekemään jotain, minkä tekeminen ei vaadi suunnattomia määriä kärsivällisyyttä ja joka tuottaa tuloksia (tuskan poisto, huomion siirto muualle) nopeasti.

Tuskaa ja siten omia ongelmiaan pakoön juokseminen on myös mielenkiintoinen teema tai aihe isommassa mittakaavassa ja olennaisesti depressioniin liittyvä asia. Kuten esimerkiksi elokuvissa ja tv-sarjoissa aiemmin, usein hahmon paranemisprosessi alkaa, kun tämä hyväksyy tilansa ja lakkaa juoksemasta sitä karkuun. Vaikkei kukaan osaa varmasti sanoa, kuinka depressioni syntyy tai miten siitä parannutaan, on yleinen konventio, että mielen ristiriidat pitää ratkaista kohtaamalla ne. Jos ajatellaan depressionin hoitamista esimerkiksi psykoterapian keinoin, niin tästä kohtaamisesta on hyvin paljonkin kyse. Terapia vaatii halun yrittää ymmärtää ja hyväksyä asioiden todellinen tila. Pakeneminen ja lopulta takaa-ajajan kohtaaminen on yleinen teema elokuvissa ja istuu luontevasti osaksi sankarin matkaa.

Tuska, jota hahmo pakenee, voi myös olla depressionin aiheuttama tuska: halu parantua ja lakata kokemasta henkistä kipua on varmasti monelle samaistuttava tarve.

5.1.4 Ystävät ja tuttavat

Viimeisimpänä keinona, joita tässä esittelen, saada depressionin kanssa kamppaileva hahmo ulos kotoaan ovat ystävät ja tuttavat. Tämä metodi näkyy *parhaiten Talladega Nights* -elokuvan sairaalakohtauksessa, kun Ricky Bobbyn ystävät tulevat kertomaan hänelle totuuden tilastaan. Hahmo ei välttämättä itse tahdo nousta sängystä tai tehdä tilalleen mitään, mutta hänen lähipiirinsä voi syystä tai toisesta nähdä asian toisin. Hänellä voi olla ystävä, joka haluaa auttaa, koska näkee toverinsa kärsivän. Toinen voi teeskennellä auttavansa koska toivoo hyötyvänsä tulevaisuudessa kiitollisuuden velkaisesta hahmosta jotain. Tai sitten hänen ystäväpiirinsä ryhmädynamiikka saattaa olla mennyt pysyvästi sekaisin porukan priimusmoottorin vajottua masennukseen, jolloin muut ryhmän jäsenet pakottavat ystävänsä paranemaan palauttaakseen tilanteen ennalleen, esi-depressoituneeseen aikaan.

5.2 Depressiotilan jatkuvuus

Hahmon depressioni pitää esitellä jotenkin. Mitä vähemmän aikaa katsojalla on ollut tutustua hahmoon ennen depressionia, sitä suurempi mahdollisuus on sekoittaa oireet ja hahmo toisiinsa. Näin esimerkiksi, jos katsoja ei olisi koskaan nähnyt ainuttakaan jaksoa *Elämää Philadelphiassa* -sarjaa, ja aloittaisi suoraan katsomalla jakson *"The Gang Broke Dee"*. Katsoja saattaisi olettaa Deen olevan aina sottainen ja surkea.

Pidetäänkö depressiota aktiivisesti hahmon mukana koko juonen ajan, riippuu depression funktiosta tarinassa. Jos kyseessä on jonkinlainen kasvutarina, kuten Blake Snyder teoksessaan *Save The Cat Goes To The Movies*, ehdottaa, se vaatii päähenkilöä lopulta kohtaamaan tuskansa kasvokkain (Snyder 2007, 107-113). Tällöin on perusteltua pitää depressio tiukemmin mukana kuvioissa, varsinkin jos se toimittaa päähenkilölle jonkinlaista antagonistin virkaa. Mikäli kuitenkin päähenkilön masennus on vain oire jostain muusta asiasta, joka tämän pitää hoitaa alta pois, tai vain hauska ominaisuus, jonka kustannuksella haluaa nauraa, voidaan mielestäni depressio tiputtaa esittelyn jälkeen pois ja tuoda esille se vain draaman tai komiikan tarvitsemissa kohdissa.

5.3 Sankarin matka ja paranemistarina

Sankarin Matka on alun perin Joseph Campbellin kehittämä teoria Monomyytistä, ihmiskunnalle yhteisestä mytologisesta tarinan kaaresta. Sittemmin teoriaa on sovellettu monessa eri lähteessä ja käsikirjoitusteoriaan on vakiintunut käsite ”Sankarin Matka”. Eräs tunnetuimpia Campbellin teorian soveltajia on Richard Voglerin teos *The Writer’s Journey*. Lyhyesti esiteltynä Sankarin Matkassa päähenkilö saa kutsun seikkailuun, jonka myötä hänen täytyy mennä kohti tuntematonta ja kohdata liittolaisia ja vihollisia. Voitettuaan vihollisensa, ja yleensä itsensä prosessissa, sankari syntyy uudelleen ja palaa takaisin omaan todellisuuteensa mukanaan tieto kummastakin maailmasta. (Vogler 1998).

Depression paranemistarinan tarkasteleminen sankarin matkan kautta tarjoaa mahdollisuuden luoda kytkös yksityisestä yleiseen. Depression voi ymmärtää, niin arkitodellisuudessa, kuin fiktiossa eräänlaisena kutsuna seikkailuun. Sankarin täytyy vastata kutsuun ja matkata tuntemattomille maille, sillä jos hän jää niille sijoilleen häntä odottaa lannistuminen, apatia, turhautuminen, depressio. Päähenkilön depression voi nähdä kielteisenä vastauksena kutsuun muuttaa oma elämänsä. Hahmon täytyy, selvittääkseen tilastaan, mennä syvälle kuoleman laaksoon siis itseensä kohdatakseen pelkonsa. (Vogler 1998, 107-115)

Matka oman mielensä pimeimpään soppeen, on käsite, joka on kaikkien ymmärrettävissä. Tässä tapauksessa se voi tuoda tarvittavan ymmärryksen katsojan ja tilansa kanssa taistelevan sankarin välille. Tällöin itse depressiosta ja sen voittamisesta voi

tulla juonen olennainen osa ja ymmärrettävä taistelu sellaisellekin katsojalle, jolla ei tätä kokemusta ole.

6 Lopuksi

Lähdin johdannossa pohdiskelemaan depressoituneiden hahmojen puutetta elokuvassa ja televisiossa. Huomasin olleeni väärässä, sillä etenkin depressiosta kertovia draamaelokuvia oli yllättävänkin paljon. Komedioita ei ole niin paljoa, ja kaikki vähänkään julkisuutta saaneet elokuvat olivat melko puhdasta draamaa.

Ymmärsin opinnäytetyötäni tehdessä tähän löytyvän syynsä aiheen epäseksikkydestä depressoituneen hahmon kirjoittamisen vaikeuteen. Korjaan: masentunutta hahmoa ei ole vaikea kirjoittaa, mutta hyvä sellainen on. Huomasin, kuinka masennuksen oireet helposti peittävät henkilöhahmon oman luonteen alleen. Lisäksi jouduin pohtimaan, miten saan sisäänpäin kääntyneen ja passiivisen hahmon ulos kotoaan tekemään asioita. Löysin monia keinoja ohittaa depression oireet, pitää hahmo uskottavana ja saada draamallista tai komediallista toimintaa aikaan.

Käyn läpi opinnäytetyössäni monta kertaa katsojan kykyä ymmärtää ja samaistua depressoituneeseen hahmoon. Tämä on tärkeä seikka sillä olen läheisten kautta sekä yleisessä keskustelussa törmännyt suureen määrään ymmärtämättömyyttä. Oletetaan depression johtuvan laiskuudesta, tyhmyydestä tai vain yleisestä saamattomuudesta. Yhtä usein oletetaan masennuksen poistuvan aukaisemalla verhot, lähtemällä lenkille tai ottamalla itseään niskasta kiinni. Myönnetään, että lievässä masennuksessa edellä mainitut ohjeet saattavat olla käyttökelpoisia. Kyseessä on kuitenkin heikkous ihmisen empatiakyvyssä ja myös tieteellisen näytön epäselvyys: jos ei osata sanoa, mitä depressio on, niin myös sen olemassaolo asettuu kyseenalaiseksi. Uskon tämän ymmärtämättömyyden juontavan juurensa myös siitä yleisinhimmillisestä kokemuksesta, joka meillä kaikilla on surusta. Se kestää aikansa ja sitten siitä pääsee yli. Miksei masentunut pääsisi samalla tavalla yli depressiostaan, kun vain vähän jaksaisi yrittää?

Monesti ihmiset kuvittelevat menestyksensä tai menestymättömyytensä olevan heidän omaa ansiotaan. Näin varmasti osittain on: kehonrakentajaa, joka on saavuttanut omat rajansa, pidetään yleisesti maailman parhaana, jos kenenkään muun rajat eivät ole todistetusti pidemmällä. Tiedetään testosteronin määrän ja muutaman muun periytyvän tekijän vaikuttavan lihasmäärään, jonka yksilö voi luurankonsa tueksi rakentaa. Kaikilla

tätä samaa kykyä ei ole, vaikka he kuinka söisivät proteiinia ja nostelisivat painoja. Tarkoituksena ei ole vähätellä edellä mainitun kehonrakentajan suoritusta ja vaivannäköä, vaan kiinnittää huomiota siihen, että ilman potentiaalia, jonka hän on vanhemmiltaan saanut, hän ei mitenkään olisi niin lihaksikas kuin nyt.

Tämä ajatus ihmisen loputtomasta omavoimaisuudesta on mielestäni sen epäluulon takana, joita usein tunnetaan narkomaaneja, köyhiä, työttömiä, sosiaalisesti taitamattomia ja muita elämässään yhteiskunnan silmissä enemmän tai vähemmän epäonnistuneita tapauksia kohtaan. En väitä asian olevan mustavalkoinen, mutta on helppo tuudittautua siihen luuloon, että ne asiat jotka omassa elämässä ovat mallillaan, ovat oman ahkeruuden ja aikaansaavuuden ansiota. Vastavuoroisesti on helppo kuvitella toisen huonon tilanteen johtuvan tämän epäkelppoisuudesta yksilönä eikä suinkaan olosuhteista, joilla hänet on altistettu. Olisikin kauheaa ajatella pysyvänsä poissa katuojasta ainoastaan sattuman takia.

Masennus aiheena on itsessään hieman hankala. On yleisen sopivuuskäsityksen vastaista nauraa toisen kärsimykselle. Lisäksi masennukselle nauramisesta tekee erityisellä tavalla perverssiä se, että nauraessaan katsoja tekee sitä, mikä on nauramisen kohteelta, depressoituneelta ihmiseltä, kielletty. Masennuksessa on jotain sellaista sisäänpäin lämpeävää, ettei sitä sellaisenaan kestä katsoa huvikseen. Lisäksi mielen sairaudelle nauramisessa on omat kysymyksensä. Kyse ei ole niinkään siitä, saako depressiosta vääntää vitsiä kuin siitä, miksi näin tehdään. Jouduin tätä opinnäytetyötä tehdessä kysymään itseltäni: miksi kirjoittaa komediaa depressiosta?

Depressiosta ei mielestäni tiedetä tarpeeksi. Se kärsii yhä, vaikkakin vähiten, mielen-terveyden sairauksien yleisestä stigmasta, ja huolimatta viikkolehdistä saamastaan julkisuudesta, sitä ei ymmärretä tarpeeksi hyvin. Mielestäni komedia voi olla hyvä opettaja. Kurjalle asialle nauraminen on sitä paitsi hyvin puhdistavaa ja voi auttaa laittamaan vastoinkäymisiä toisenlaiseen, vähemmän merkittävään perspektiiviin tulevaisuudessa. Lisäksi kertomalla jostain aiheesta saarnaavasti ja vakavasti menettää melko varmasti yleisönsä mielenkiinnon.

Depressiolla on myös ristiriitainen ja salakavala tapa saada uhrinsa kietoutumaan omien ongelmiansa ympärillä. Omat ongelmat korostuvat, tunteet heittelevät surusta alakulon kautta raivoon, ja kaikki, minkä voi tulkita useammalla tavalla, muuttuu korostetun negatiiviseksi. Masennus on juuri näistä syistä, eikä vähiten sen herättämän epäluulon

ja suoranaisen ihmisvihan, takia raskas ihmissuhteille. Niin naiivilta kuin ajatus saat- taakin kuulostaa, toivon vilpittömästi, että masentunut hahmo, jonka toiminta on samaistuttavaa ja joka esitetään katsojalle koomisessa valossa, voi tarjota ymmärrystä omaisille, että he voisivat nähdä depressoituneen oikut lempeämmässä, ymmärtä- vämmässä valossa, ja mahdollisesti tarjota kokemuksen siitä, että se läheinen on vielä jossain niiden oireiden alla. Masennuksen uhrille tämä voi tarjota virkistävän muistutuk- sen siitä, että hänen ulkopuolellaan on yhä muita ihmisiä omine suruineen ja ongelmi- neen.

Uskon huumorin avulla voitavan kertoa ihmisille asioista, joista he eivät tiedä mitään tai joista heillä on vain pinnallinen stereotyyppeihin nojaava käsitys. Tekemällä kipeistä asioista hauskaa ja kirjoittamalla sen taitavasti voi rakentaa siltoja ihmisten välille, ikäänkuin helpottaa luontaisen empatiakykymme toimintaa tuomalla esille käsrimyksen universaaleja piirteitä. Niitä piirteitä joihin kaikki voivat samaistua. Sillä kärsimys ja pel- ko ovat varmasti yleisinhimmillisiä tunteita ja niille nauramisen kautta voimme parem- min ymmärtää toisiamme. Ja ehkä jossain joku näkee edes asteen huvittavuutta omas- sa kamppailussaan, saa hetken helpotusta ja jaksaa sen avulla päivän pidempään.

Teososa

Opinnäytetyön teososa on salainen, sillä se on kehittelyssä.

Lähteet

Aristoteles 1967. Runousoppi. Otava.

Conroy, David L 1991. Out of The Nightmare - Recovery from Depression and Suicidal Pain. Authors Choice Press.

Field, Syd 1979. Screenplay. Bantam Doubleday Dell Publishing Group.

Gotlib, Ian H. & Hammen, Constance L. Handbook of Depression. The Guilford Press.

Gustavson, Christina 2006. Masennus - miten voit, WSOY.

Hosiasluoma, Yrjö 2003. Kirjallisuuden Sanakirja. WSOY.

Snyder, Blake 2007. Save the cat! goes to the movies : the screenwriter's guide to every story ever told. McNaughton & Gunn Inc.

Tamminen, Tapani 2001. Mielet Maasta. Karisto Oy.

Tontti, Jukka 2008. Monimielinen Masennus. Vastapaino.

Vogler, Christopher 1998. The writer's journey: Mythic Structure for Writers. Michael Wiese Productions.

Wikipedia 2014a 'Masennus'

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Masennus> (Luettu 6.5. 2014)

Wikipedia 2014b 'Chemical imbalance'

http://en.wikipedia.org/wiki/Chemical_imbalance (Luettu 6.5. 2014)

Käypä Hoito -sivusto 2013 'depressio'

<http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/suositus?id=hoi50023> (Luettu 6.5. 2014)

NIMH - National Institute of Mental Health 'depression'

http://www.nimh.nih.gov/health/topics/depression/index.shtml?utm_source=BrainLine.orgutm_medium=Twitter (Luettu 6.5. 2014)

The Guardian 2010. Scicurious-blogi.

<http://www.theguardian.com/science/blog/2010/sep/28/depression-serotonin-neurogenesis> (Luettu 7.5.2014)

Slavich, GM & Irwin, MR 2014 ' From stress to inflammation and major depressive disorder: A social signal transduction theory of depression.'

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/24417575> (Luettu 7.5. 2014)

Isometsä ET, Henriksson MM, Aro HM, Heikkinen ME, Kuoppasalmi KI, Lönnqvist JK. 1994 'Suicide in Major Depression.'

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/8147450> (Luettu 6.5. 2014)

Elokuvat ja Tv-sarjat

Elämää Philadelphiassa (It's Always Sunny In Philadelphia). 2005-. USA.

Talladega Nights: The Ballad of Ricky Bobby. 2006. USA.

It's Kind of A Funny Story. 2010. USA

Ghotos Town. 2008. USA.

Unelmien Pelikirja (Silver Linings Playbook). 2012. USA.